

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Astronomica - Cod. Ettenheim-Münster 165

Moingenat, Johannes

[S.l.], 1623-1624

Articvlvs VIII.

[urn:nbn:de:bsz:31-114277](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-114277)

dominicaliū absoluto tota in nouo Calendario non
nisi post 400 annos intra quos in iijis singulis an
tefinitis epactura annos, a nite ter. aagentes, sed ter an
nos, dies et intercalares annos, quod tunc non uultū
nā celestia post modum. ubi, mēstrua. dōs
positio deniq; reliquorū festiua. mobiliū, pōtoreā
aditus numerus, epactura. tria. b. n. u. c. l. s. q. tabula
passim in oībus breuiariis, misalibus et officiis in fron
te calendarij ponitur quā de re hōr. h. a. p. r. u. l. g. r. a. c.
hōr. sufficiat q. plura desiderat legat. Capant. con
tra. mōschlinat. p. am. el. p. a. g. i. u.

A. R. T. I. C. V. L. V. S. V. I. I. I.
De Regulis Practicis Calenda
rij.

Expeditis q. qua fundamenti loco de totā calendarij
summa diuida erat restat ut ea q. uel in longis
tabulis comprehenditur uel ex dictis colligi pnt p
practicis quōsdā regulas et pcepta arithmetica
facilia impagari doceantur.

Regula I.
De Cyclis, eorumq; annis indagandis.

Generale pceptū oīum Cyclorū hoc traditur, anni
toti annis Christi addatur uel ex illis subtrahatur, quot
annis initia cyclorū pcessit Christi natali uel subsecu
tuū fuit, quod per singulos cyclos eundē exemplis de
clarabitur, denique aggregatur p numerū cycli di
uidatur, quotiens. n. cyclos trāscietos, et residuum eo
diuisione a. n. u. cycli currentē 1us uel 2us uel 3us
ostendat.

De Olympiadibus

Olympias constat ut dictu[m] quatuor annis quae app[er]t ut
 fuerint quot Olympiades ab initio illius efflaxe
 rint ad usum annu[m] p[ri]mum addantur anni Christi
 1627. et 775 eo quod p[ri]mum tot annis initia Olym-
 piadem hinc antea coeperunt, aggregata diuisa dantur
 7 et quotas. n. significabit 599 Olympiades quodas
 et residua n. et diuisione annu[m] correctu[m] 3° Olym-
 piadis 599.

De numero Bissectorum

Cogniturus aut annus aliquis bissextus siue Interca-
 laris sit an no[n] diuise lamos h[ic] q[uod] et si q[uod] dem[um]
 post diuisionem restat nihil p[er]tinet e[st] annu[m] cu[m]
 sit bissextus quod si a. 1. 2. uel 3. restant annu[m] am-
 p[er] similitudinem datur 1. 2. uel 3° et post bissextu[m] quo-
 que u. ostendit quot a[nt]e h[ic] natos bissexti sunt clausi.
 Exemplu[m] in hoc p[ri]mo anno diuisione p[er]acta 7 et
 p[er]dit quotas 706 declarans numeru[m] bissextoru[m] ha-
 stante transactione remanere nihil qua[m] de ead[em]
 annu[m] p[ri]m[us] bissextu[m] e[st]. Notanda in quousq[ue] anno bissepto
 binas currere h[ic] p[ri]ncipales, quaru[m] una e[st] usq[ue] ad
 ad festu[m] s. Mathiae altera post idem festu[m]. Exem-
 plum in hoc anno ostenditur ante festu[m] namq[ue] s.
 Mathiae b[ea]ta h[ic] post festu[m] b[ea]ta si currelat

De Indictionibus.

Indictio tam in Annullis Pontificijs, quae edictis Im-
 peratorijs asistat, constat ut dictu[m] e[st] annis 15
 quibus indictio uel ut p[ri]mum tenet caput tribus

annis ante Chroum, quod ob re' inq'rere uolens quota
 Iudiciorum quotus sit sumus hodie, fua adde amidi ho,
 diernis aggregatu' diuidi per 15, quotas. n; ostendu
 108 hactenus expletas e' inditio res, residu' u. amu'
 septimul' Iudiciorum 10^a 8^a p'iplez in dmittepre In
 dictio, floatificia nimiru' qua' caput a' Calentis Ja'
 nuarij 3buz annis ante Chroum. 5^a Inyatoria Constal
 tinopolitana q' caput a' Calentis Septembris 3^a Iny'
 atoria Germanica, qua' caput 29 Sept: utraqz qua
 tuor annis ante Chroum; qua' de caa ad castel' d' d' d' d'
 neq' indagandas d' d' d' d' quatuor addendo foret.

De Cyclo Luna siue aureo & numero.

Cyclo Luna siue aureus numerus pp aurea utilita
 tem, uel quia aurej trij in Calendario scribentur
 ita appellatur e' successio siue reuolutio annoru' natali
 ordine ab unite ad 19 usqz seculdeltium. Inuenitur
 aureus numerus q' annus Chri daty unite auctus diu
 ditur p' 19, residu' namqz ostendit aureu' numeru'
 quotu'qz cyclos lapsos, quod si residu' sit nullu' eod'
 anno h' curret aureus numerus nouendecim. Exem
 plu' sit propositus annus nr q' auctus unite et diuizy
 p' 19 reliquu' fuit denartu' seu decem, quotu'qz
 109 q' anno xro p' aureo numero sunt 10, cycli
 lapsi 85. Ra' d' d' d' d' hanc, amu' Chri additur
 unitas, quia p'p' anno ante Chroum curret a u
 rey numerus unitas, p' Chri anno binariu' 8^a tertia
 usqz diuiditur a' summa p' 19 ut abijuantur
 89 cycli integri

REGULA II^a

De Epactâ Veteri et nouâ Inuenienda.

Epactarum cyclos et dispositio certa numerorum
 ab antea usq; ad 30 retrogrado ordine in Calen-
 dario descendentiâ sicut dies mensis. Est a. Epacta
 duplex vetus et noua. Epacta vetus inuenitur qm
 aureus numerus ante inuentus multiplicatur q 11
 et numerus productus diuiditur q 30 qm si diuidi potest
 residuum. n. Diuisionis indicat Epactam veterem quâ
 quâ accipiendâ q 30 p ipsâ Epactâ qm residuum nullum
 restat. Exemplo p hoc anno aureus numerus 10 per
 11 multiplicatur, producit 110 quo numero p 30 di-
 uiso residuum relinquitur 20 Epacta veteris. Quâ regu-
 las est multiplicatio fit p 2 qâ cuiusq; anno datur
 Epacta 11. 2° multiplicatio fit cu aureo nume-
 ro qâ hi duo numeri Epacta nimirum et aureus
 numerus in tabulâ Epactâ sibi mutuo respondet.
 Epacta noua p nro saeculo habetur qm Epacta
 et ante inuentâ abirentur Epactas, nro sae-
 culo sunt 10 sequenti a. erunt 11. additis Epacta
 veteri 30 qm aliter subtractio fieri nequit, erit
 quod remanet Epacta noua qm: hincclare con-
 stat 10 ex 30 Epactâ veterem subtractis Epactam
 nouam huius anni remanere 10. Quâ tñ n. Epacta
 noua a vetere distat qm Calendarij noua a ve-
 teri. Notâ dñi quotigim qz sicut hanc regulâ inuenta
 est Epacta est concurrens cu aureo numero ma-
 iore quâ 11 p hâ assumenda e Epacta et alio co-
 loca vel characterâ. Proterea qm Epacta 11 cu aureo
 numero 11 concurrens p ea Epactâ assumenda est egn

epacta alio colore, vel caractere, ad rationes
supra dictas.

REGULA III^a
De novilunij Ecclesiastici die
Iunagz ætate subduenda.

Notandum est hic agi de novilunijs Ecclesiasticis n. a.
de celestibus hæc n. vel ex calculo Astronomico, vel
ex ipsis Calendarijs erantur, illa u. ex officijs breui
arguuntur nam in eisdem die cadit novilunium Ecclesiasti-
cum cui affixa reperitur Epacta currentis illius anni.
Exempli gratia Epacta 10. hoc anno currentis affixa reperit
die 14. Martij. q. e. in eisdem die incidit novilunium Ecclesiasti-
cum. idem redit 13. Oct. cui Epacta 10. præfixa. Cade-
ste a. novilunium partim contingit 14. Sept. partim
evenit 14. Oct. ita ut uno vel altero die citius in
calo eveniat quam ab Epacta in Calendario induet,
quod bene observandum. Ex memorata tri die novilunij
Ecclesiastici hæc in modum addiscitur. Numerus
mensium factis initio ab ipso Martio addatur Epacta
currenti, Summa subtrahatur 30 vel 31 prout
mensis alterius 30 vel 31 diebus constant, residuum
tri 28 vel 29 residuum n. indicat diem, in quo
novilunium cadit, q. Jan. et Martio sola Epacta sub-
trahitur ex mense, q. Feb. et Aprili additur unitas
q. Maio denarius, q. Jun. 9. q. Jul. 8. mensi a Martio
Epacta et sic demum computat. cupio scire in quem
diem Oct. huius anni incidat novilunium, S. ab Octobris
mensis numero octauis a Martio, qua de ca. incipit
Octo ad Epacta deus currentam nascitur octodecim
qua demenda sunt ex numero dierum mensis, et eisdem
in quo numerantur dies 31 subtractis 19. 18. 31

remaneant 13. itaq; in 13. octobris conuentione Ecclie
 fiat huiusmodi misset a quo die numerando ad sequentem
 quolibet epactam luna, atq; fle reperietur, qd me-
 moria trina cognito et conuentionis die per hanc
 regulam inquiratur. Numerus mensium a Martio incho-
 atus addatur epacta anni ueritatis, prout ea addat
 dies mensis ad quod luna inquiratur abierit 30.
 si reme na aggregatus ostendit etate luna. Exo-
 plu p 16. sept. mensis e 7. epacta 10. dies mensis
 16. huius uisum in luna summa collecta pignitur
 33. abierit qd 30. aut hodiernus dies luna 3.
 ecclesiastica

REGULA IV^a

de decima quarta seu trina
 paschali in daga n do ?

Trina paschalis pro ueteri calendario reperitur, qm
 epacta ueteris maior quod 18 subtrahitur qd 47
 relinquitur dies Martij, uel Aprilis, in que trina
 trina paschalis, q si 31. ueludat 30. abierit reliqua
 fiet dies Aprilis, uel trina debitor, quod si epacta
 ueteris maior sit quod 18 subtrahatur illa qd 18
 et remanebit dies Aprilis trina paschali dicatur. Exem-
 plus pro anno 1624 epacta ueteris 180 superius multa
 subtrahatur qd 47 relinquitur dies 27. Martij paschalis
 seu decima quartam lunam y ueteri calendario. Trina
 paschalis nouus inuenitur qm epacta noua minor quod
 18 subtrahitur qd 47 relinquitur 11. ut supra trina
 paschalis seu 14. 2do qm epacta maior, quod 18 sub-
 trahatur illa qd 43. expleto solis epactis 24. et 25. alio
 colore q subtrahatur qd 42. exemplus p eodem anno
 subtrahatur epacta noua 10. qd 47 remanet trina paschalis

3us Aprilis abierit nimirum 39° quot diebus mensis
maris constat. Notandum quod post paschalis per 14as
in die cui affixa adhuc via principalis carreas mei
die quod fiet anno sequenti pascha in sequenti b. n. d.
rempuendw' ce.

R E G V L A V^a
de ortu et occasu luna noctu
no inquitendo?

Quota hora luna noctu oriatur vel occubatur siue
lat' e' p. nul diei per nos data pcedat aut sequat'
pleniluniam quod vel hinc fle cognoscit quod neqz a
tas luna minor e' quod in tunc pleniluniam in tran
sit, quod u. minor n. d. d. uerit. 5° sciendum est
lunam ante pleniluniam interdum oriri et noctu
occidere contra aere post pleniluniam noctu oriri
et interdum occidere in plenilunio ipso tota nocte
comparere in nonilunio unaquodlibet p. suppositiva
tas luna muenta multiplicatur p. q. p. ductu d. i. n. d.
tur p. 5 nam quotiens indicabit p. l. minus ante
pleniluniam quota hora post 6 uespertina luna sit
degressura: post pleniluniam quod atas luna maior est
quod u. nam si u. p. r. e. i. e. est tunc cogitatur de p. l.
niluniam subtrahantur u. p. r. e. i. e. u. residua u. multi
plicatur p. q. p. ductum d. i. a. t. u. r. p. 5 nam quotiens
significabit quot hora post 6 uespere: luna sit oritura
residua u. quotiens adhuc res multiplicatur p. 6 ortu
det hora m. p. r. u. t. a. e. o. quod unitas e' minutis responde'
at hoc loco. Exemplum est huius atas luna muenta
ta est 5 qua multiplicata p. q. et p. ducto d. i. n. d. o.
7 15 p. d. u. r. q. h. o. r. a. q. u. i. b. u. s. a. d. d. i. t. a. d. 6 uespertina
occurrit luna hora u. Rursus p. a. e. t. o. l. atas luna e'

re in qua suberantur et remanent tria, quibus in quibus
 die, et productis per quod dicitur nasitur, quod dicitur
 vel horarum minorum ro, quia de eadem eodem die
 orientur luna et minoris post horam 8 uersent:

R. E. G. V. L. A. M.
 De litteris Dominicalibus.

Breuis et exacta regula breuiam dicitur inueniendi
 de ex latere hoc tradit pro uetere Calendario
 addantur anni Christi currenti seu dato anni bissexti
 per superiore regula inueniendi, brata ea. s. summa de
 uidatur per 7. et nouo a. scilicet: ex eadem summa prius
 tollantur dies festi, uidelicet 10 hoc scilicet 11 pro
 sequente et residuum diuidatur per 7, aut m. quod
 restat inde breui dicitur utroque ordine a. g.
 uersa, si numerata si nihil restat est ipsa septima
 breui dicitur nempe A. Exemplum per anno 1572 q. d.
 ni bissexti inueniendi supra fuit 468 si annis Christi
 cui quibus additis nascitur summa hoc 2088 p.
 uetate per nouo a. scilicet: sublati quod dicitur 2088
 utraq. summa diuisa per 7 restant 5 p. uetere
 dag. per nouo q. d. de eadem q. d. festa s. Mathie
 eo quod annus datus si bissextus breui dicitur
 uetere s. ordine quinta a. g. numerando noua
 u. si ante id ipsa festus uetere s. rona G. hanc re
 gula annis Christi supra additur quare, q. d. breui dicitur
 dominicalibus in ordine retrogrado litterarum quo annu
 atim dicitur p. gredioritur fuit anno 1572 ante
 Christum natum addantur p. terea anni bissexti hi
 u. cuius anni Christi componant numerum cuius litterarum
 dominicalibus ab initio a. tate Christi usq. ad datum
 annum ordine retrogrado cuius bissextus debet

hinc hinc q. abiectionibus raptinarij p. diuisionem
 nro ulmptur. Indep hinc pncipalij retrogrado ordine
 quod si est directo ordine ea qui hinc capiat subtrahat
 hinc dicitur praedictus op. actu.

REGULA VII^a

De Inventione feria in quouis
 anno.

Inuentio feria in annis Julianis, et antiquis per
 hoc documentum habetur; colligatur in una summan
 anni Christiani completi bissexti elapsi, ut anni currod
 ty dno die collecti mutilati in iunite ob hanc ul
 timum anni, qui tot hanc, quod feria al mutat, summa
 diuidatur p. 7, residuum ostendit feria, si nullus
 superfuerit ipso sabbatho seu feria 7^a elgoy q. quare
 habetur. Exempla fore capio quata feria fuerit, et hinc
 ty, hinc ad uicentibus anni Elegit numerate
 16 et 3 anni bissexti completi tot dno die u. collecti
 a 1. Jan: ad 2. Martij hoc anno, quia bissextus e nu
 meratur 81 u. 80, hinc oibz in unu collectis pnt
 summa q. 20209, ad inat hinc unitas et restau
 diuidatur p. 7 unarebitq. unitas q. die, et Martij
 cetero in anno Julianis fuit feria a. Et hoc e oia
 feria in arietate ad eundem diem et in annis Gregou
 ang p. nouo Calend: subtrahatur igr q. eadem p. di
 hinc summa q. id unu e mutilata dies. uice hinc ob re
 iudau u. diuidatur per 7, id. u. quod ad diuisione
 remanet uicinat feria pposita, qua de caa diu
 so summa hinc 2098 p. 7 remanent 5, q. unita
 igr feria fuit q. et Martij in nouo Calend hoc anno
 fuit dicitur

REGULA VIII^a

De numero Dominicarum inter
Pentecosten et Aduentum.

In hac re attendatur ad dies Pascha et S. Georgii,
q. 23 April. celebratur, na. si, pascha die S. Georgii
Pascha sequatur ead. eo anno ho. 23 dieca si in ipso
festu misera erit 24 si ante tunc tot unites sunt
addenda ad 24 quot inter Pascha et festu hoc do.,
minica interueniunt

REGVLAE IX^a
DE NONIS Idibus et Calendaris.

Dies mensium denominantur sicut deponunt a Nonis Idibus
et Calendaris in quolibet a. mense 1us die a Calendaris, 2us
uel 3us a Nonis. 13us uel 15us ab Idibus. uel quatuor
die a Calendaris sequenti sicut significatur ideo postea
1us die mensis sequenti sicut significatur ideo postea
unde quod 14us Jan. fit 19us Calendaris (Februarii)
festu sicut per qua re hi duo uersus quatuor memo-
riae sunt adhibendi

Nonas septem Nona, Octobris Julii et Martii
quatuor et reliqua dabitur plus quilibet octo.

Itaque si in mensibus Martio, Maio, Julio, Octobri no-
nae cadunt in 4to die plus in 19to in reliquis octo nonae
cadunt in 5to et Julii in 13to. Calendaris utique in 1° die
sequenti mensis. Cognoscitur quoque quoto die mensis ipsa sunt
datae, quod nimium 3° Nonas, 15° Idus @ datae scribuntur
subtrahere duas nonas uel tres, quatuor Idus, sicut unitas
minus per 1° die mensis quod Calendaris occupant eo
namento diei non quod Nonas, id est uel Calendaris cadunt,
ad residuum ostendit diei mensis quod fitur. Exemplum hinc sicut
supra 2° Idus Octobris subtrahenda unitas eo quod undecim rema...

Ortus et occasus solis praeterea longitudo diei media hora orascent.

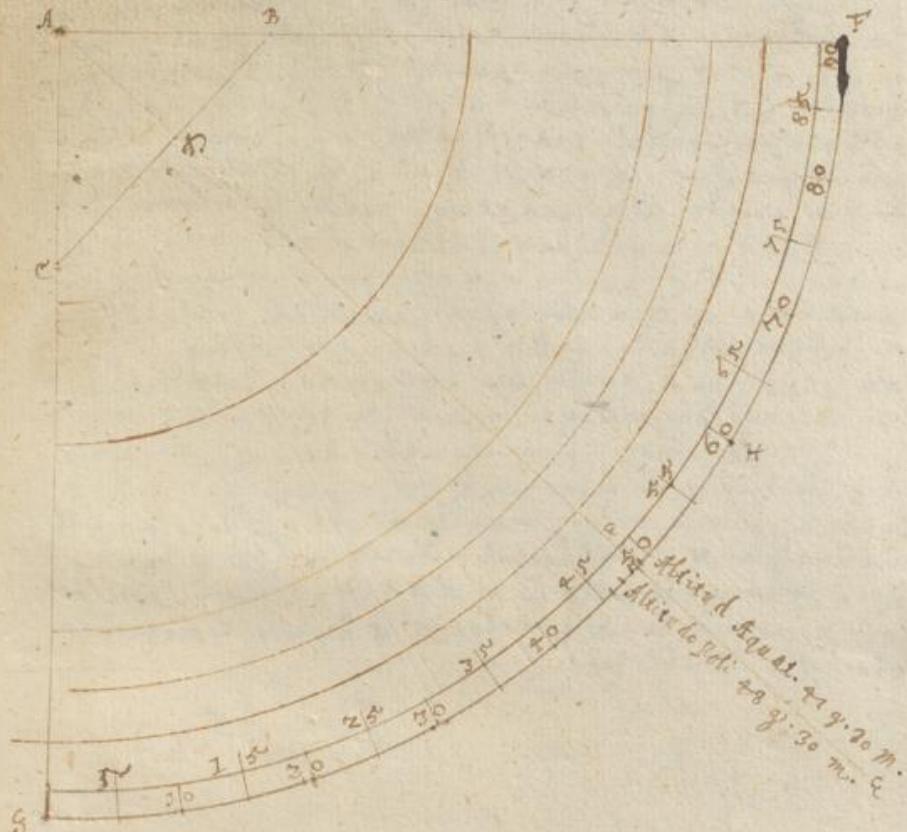
Nomina mensiu	Locus solis	Oritur sol	Occidit sol.	Longitudo diei
Januar. 15	24 16	Quadrante 3° ad 5am	Uno quadrant. post 5am	8 1/2 Horarum
Januar. 28	8. III	Media octava	Media Quinta	9 Horarum
Februar. 6	17. IIII	Uno quadrant. post 7a	Quadr. 3° ad Quinta	9 1/2 Horarum
Febr. 15	26. IIII	Hora septima	Hora Quinta	10 Horarum.
Feb. 24	5. X	Quadr. 3° ad Septim.	Uno quadrant. post Quinta	10 1/2 Horarum
Mart. 4	12. X	Media septima	Media Septa	11 Horarum
Mart. 13	22. X	Uno quadrant. post sept.	Quadr. 3° ad Septal.	11 1/2 Horarum
Mart. 22	0. Y	Hora septima	Hora Septa	12 Horarum
Mart. 30	9. Y	Quadr. 3° ad Septal.	Uno quadrant. post sept.	12 1/2 Horarum
April. 7	16. Y	Media septa	Media Septima	13 Horarum
April. 16	25. Y	Uno quadrant. post sol	Quadrant 3° ad sept.	13 1/2 Horarum
April. 26	5. 8	Hora quinta	Hora septima	14 Horarum
May 4	13. 8	Quadr. 3° ad Quint.	Uno quadrant. post septim.	14 1/2 Horarum
May 15	24. 8	Media Quinta	Media octava	15 Horarum
May 26	6. II	Uno quadrant. post quad.	Quadrant 3° ad octav.	15 1/2 Horarum
Jun. 2	0. 69	Hora Quarta	Hora Octava	16 Horarum
Jun. 11	24. 69	Uno quadrant. post Quart.	Quadr. 3° ad octavum	16 1/2 Horarum
Jun. 20	6. 80	Media Quinta	Media octava	16 Horarum
Aug. 10	17. 80	Quadrant. 3° ad 5am	Uno quadrant. post septim.	15 1/2 Horarum
Aug. 20	26. 80	Hora Quinta	Hora Septima	14 Horarum
Aug. 29	5. 90	Uno quadrant. post 5am	Quadr. 3° ad septim.	13 1/2 Horarum
Septem. 5	11. 90	Media septa	Media septima	13 Horarum
Sept. 15	21. 90	Quadr. 3° ad septim.	Uno quadrant. post 5am	12 1/2 Horarum
Sept. 23	0. 92	Hora Septa	Hora Septa	12 Horarum
Oct. 2	8. 92	Uno quadrant. post septa	Quadr. 3° ad septam	11 1/2 Horarum
Octob. 11	17. 92	Media septima	Media Septa	11 Horarum
Oct. 19	25. 92	Quadr. 3° ad sept.	Uno quadrant. post 5am	10 1/2 Horarum
Oct. 28	4. 101	Hora septima	Hora Quinta	10 Horarum
Novem. 6	13. 101	Uno quadrant. post 5am	Quadr. 3° ad 5am	9 1/2 Horarum
Novem. 15	22. 101	Media octava	Media Quinta	9 Horarum
Novemb. 24	6. 110	Quadr. 3° ad 5am	Uno quadrant. post 5am	8 1/2 Horarum
Decemb. 2	0. 118	Hora Octava	Hora Quarta	8 Horarum

MS MS MS

Modus praestantissimus indagandi declinationem
 In promptu sit Azimuthale quodvis, hoc est circulus in 2 quadrantibus
 cuiuslibet in 90 gradus divisus, et cuius centrum stylus, cuius longi-
 tudinis ad angulos rectos fuerit. Nam si ipse meridiana hinc
 quatuor huius azimuthalis quadrantes ad 4 verticalia puncta dirigantur
 et ad prima. Quod muro illuminatione gradus azimuthalis, in quem
 umbra a stylo projecta cadit obliqua, ostendit ille quod declinationem
 muri, in quantum n. gradus umbra incidit totidem gradum mori decli-
 natione sit modo notat, umbra semper in opposito quadrantem cadere, ut si sol
 fuerit in orientali, umbra cadet in quadrante meridientali. Nec
 necessarium est tam in hoc quod puncto modo muro ad stare, possunt
 in longe distanti, aut domi infra manentis, si per murum aspectum
 idipsum, possunt, modo aliquis alius muro, castro, et ppus ad prima, si
 illuminationem attinet, signumq, bombardae ut not, alibi dequant altitudi-
 nem solis ostendere, aut azimuthalis umbrae aspectum quae in

FVNDAMENTVM PRO OMNI HORO
LOG30

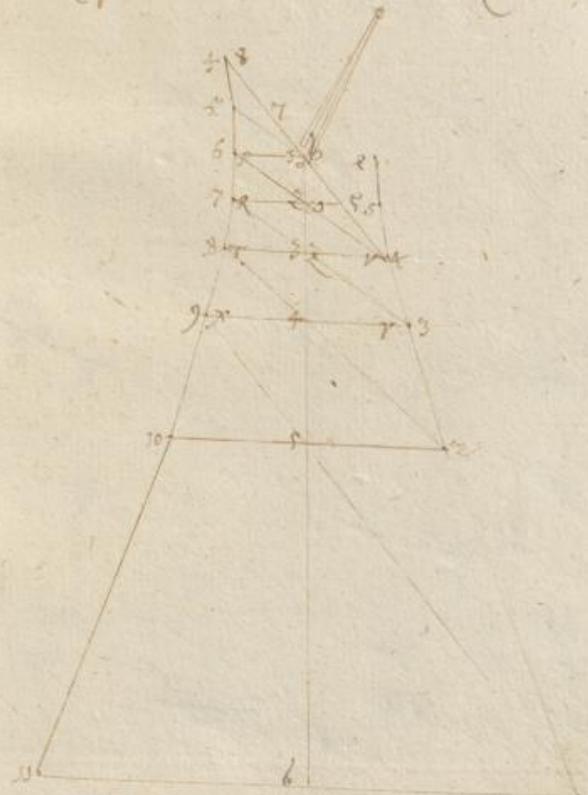
Pro fundamentis Astronomicis describatur, quoniam in suis 90 gradibus
 debite divisus; ut A per & duabus lineis recta, quae aliam in B
 bifurcat sicut; uti igitur triangula A B & altitudo Aequatoris,
 triangula vero A C altitudo poli; & A autem hic tractatus alti-
 tudis poli gradus 47 minutum 30. pro modo dividat
 quoniam in suis 90 gradibus per partes vide. fol. 213

Pro Horologio Orientali, Horizontali et Verticali de
 scribendo daturus 1° linea AB et ex fundamento sumā
 tur distantia A ad longitudinem sive Angli atq; transferatur
 ex O in E et F per quā puncta utriusq; describatur pa-
 rallela GH , IK , parallela in quā ipsi AB , tū ex F pro ho-
 rologio horizontali transferatur ex fundamento altitudo
 poli in punctum β , pro verticali a β in P altitudo aqua-
 toris in punctum ω , ex quo utroq; puncto describatur semi-
 circulus, tū ex O quadam ad distantia OE , vel OF , qui di-
 videndus est in 6 partes aequales, per quas ducenta sunt
 lines caecae ex O in alterutra parallellam, tū hanc par-
 tem intervallū intervallū transferendū utriusq; in para-
 llellas GH , IK quae partes demum comestenda sunt rectis li-
 neis utramq; parallellam interfecantibus ut M in N , P in R ,
 Q in S &c. Huiusmodi alias lineas ex centri horologii Horizontali
 et verticali ad interseccionem in parallellis factas
 ducto, applicata ut q; regula in centro β horologii Ho-
 rizontalis ad N tū pergens ulterius in β et Q tam in
 β et S eodem modo ex ω in MNR &c. ascriptis demum
 horis in quatuor huius horologijs ut figura demonstrat
 tota res erit absoluta.

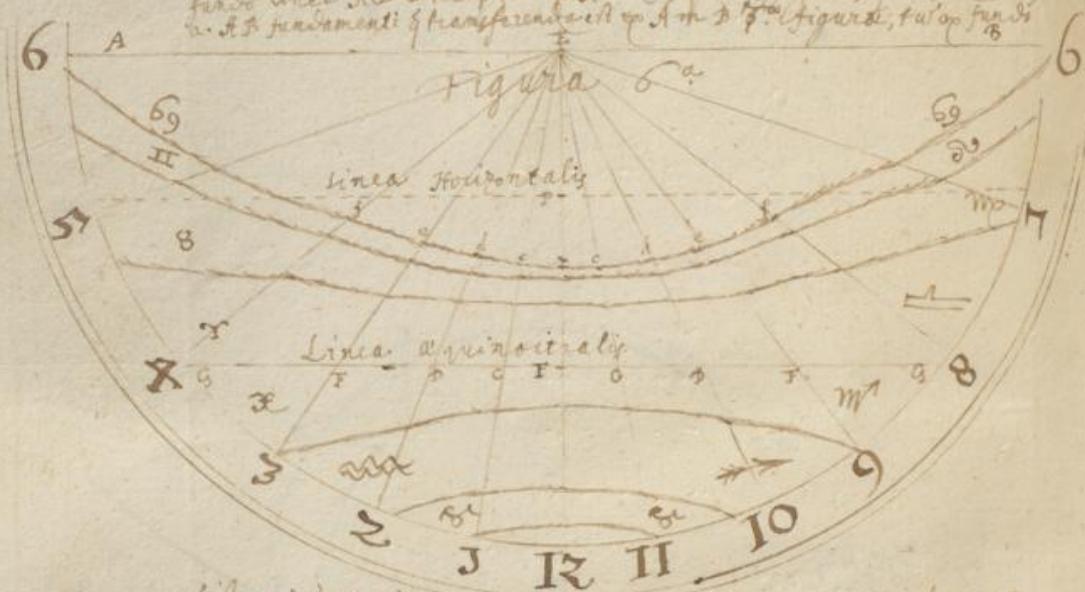
Figura 1^a

describitur hor horologium ex 1^a figura perpendicularis enim
 lineis seu paralelis 2^a figura GH, JK notatur interpan
 ctionu spatium quod est Durantur linea circa, tid up quibus
 0 hora 6ta H adfferatur intervallo 3° 3ta figura ex O qde
 in R vel p dem ex eisdem 3ta figura ex O in PS ut tam
 5ta 6ta ex in V utiq; et sic dem Gps, uca. horologium hor forma
 atq; dat commentata sunt puncta in uice, P u. g. cu R, R u
 T, P u. X^a et ad altera partem R u S, S u V, V u X^a
 subseruato h^o dua hora representanda sunt 5^a et 4^a seu no
 Arma 8^a et 7^a cu sol in his partibus ante quam uip
 oriatur aut iam occidat. Foris planetaria sic sunt in
 surillenda ab hora 5^a duenda et A linea per bnter p
 ctione hora 6^a in agnosciali seu punto O, p 2^a ab hora
 6^a per puncta CO, p 3^a a 2^a per puncta C^o et sic demers.

Horologii Horizontale factu
partim, ex secunda. partim, ex sequenti Zodiaco

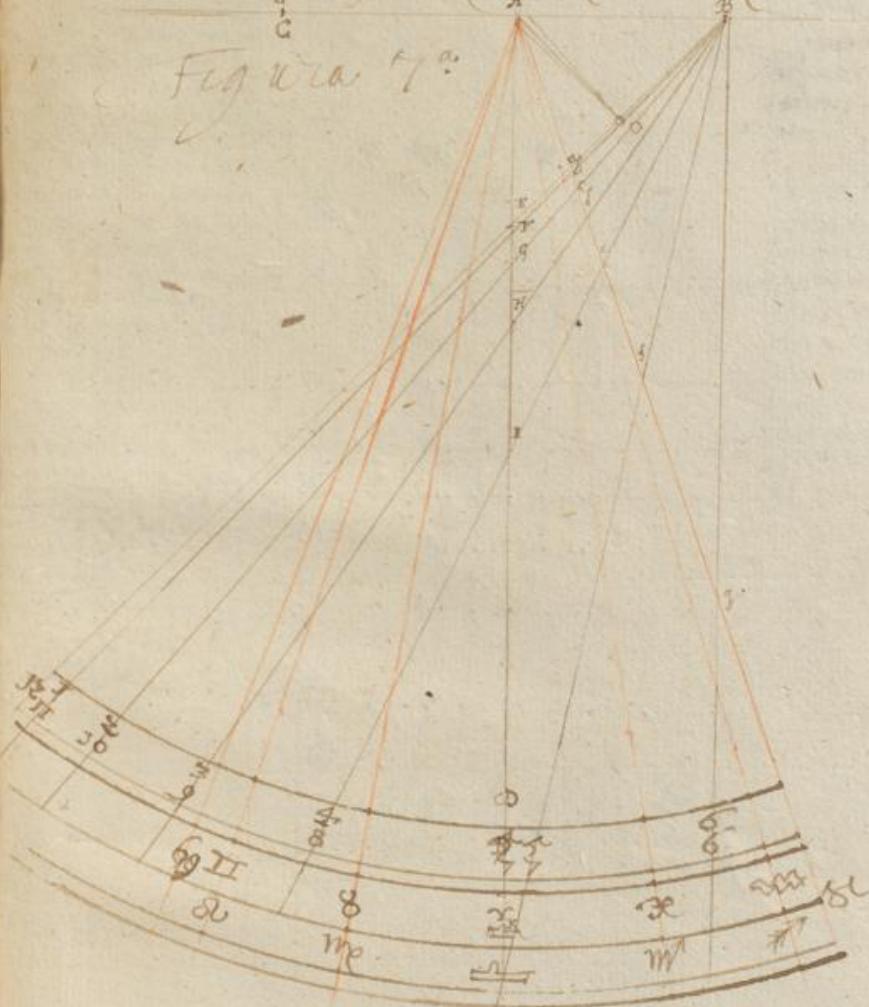
Nota quod haec figura facta est ex 2^a ex Horizontali quidem sic facta
est, si horologii facienda sit Horizontali, ex Verticali uero Verticali
per unitate citat, horologii 7^a figura in charta transferatur ad po-
sitionem et per designationem duratur linea appropinquata regale in
centro horologii et pariter designationem. Attamen pro pluri in
fallacientia, haec et sequens figura a se in uice dependunt, quare
facienda pro sequenti in charta lineae AD, EB acinque ex charta
sua linea AC et transferat in C sequenti figura, pro Verticali
in A B fundamenti et transferat in C in A B 7^a figura, tu op. fig. 8^a

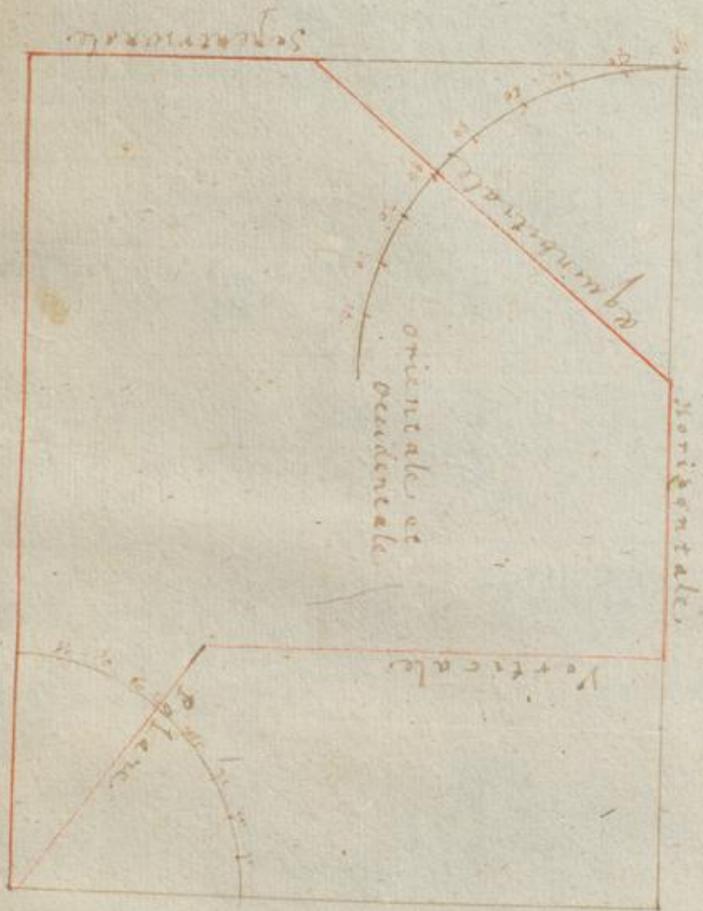
distantia CB et transferenda est in C in puncto et linea aequi-
noctialis dem in uariata circino transferenda interuallum huius
in 6^a figurae apponendo alterum utrumque pedem in centro horo-
logii et alterum huiusmodi usque in P linea meridiana per quod pun-
ctum descendit et aequinoctialis ipsi A B parallela. Quare pro
7^a figura peragenda. Inuenda est linea AD per E linea huius
modi per quod in A duenda est alia ad angulum rectum ubi a inter-
sectio in linea hora 12ta ubi est futura longitudo huiusmodi, utrum-
que utroque paulatim absolutum. Inuenda est interuallum 30 aliam
transferenda est in horologii ex E quidem centro usque in P per quod
punctum descendit est linea curva Horizontalis usque A B parallela
pro hora 11. in 7^a figura in puncto huiusmodi accipienda est interuallum
EF 6^a fig. et transferenda est in B in E 6^a fig. pro hora 12ta p. 1^a a.

intervallo EC, quod op transferendu op B in F 6^a figura,
 pro 2^a a. vel 10 intervallo op B transferendu op B in G; pro
 4^a a. et 8^a intervallo op B transferendu op B in H, 12^a a. et 16^a
 intervallo op B transferendu op B in I. Pro Zodiacis a. m. p. u.

Figura 7^a

locus sumendus est intervallo Ba 7^a figura et transferendu in horo-
 logio op E quousq; se in linea horo 12^a extenderit, tunc resumenda
 Bb et transferendu op B in Cc 1^a et 11^a horo B (d pro 2^a et 10 trans-
 ferendu op E centro in 12 et per demigra oblectatq; arcus 1^a et eadem
 A. et de reliquis

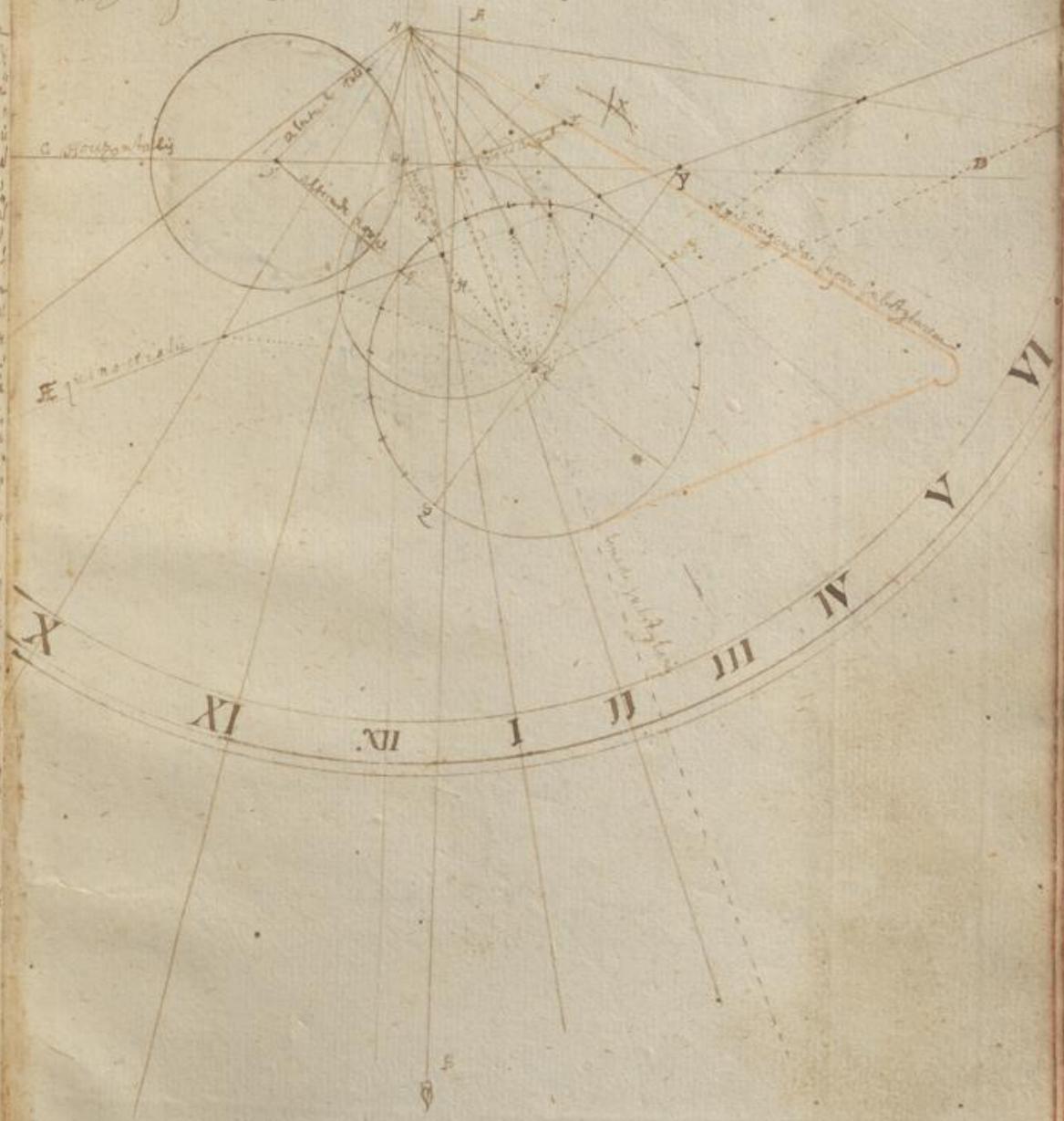

Handwritten text on the left margin, partially obscured by the binding. It appears to be a commentary or a list of notes related to the diagram.

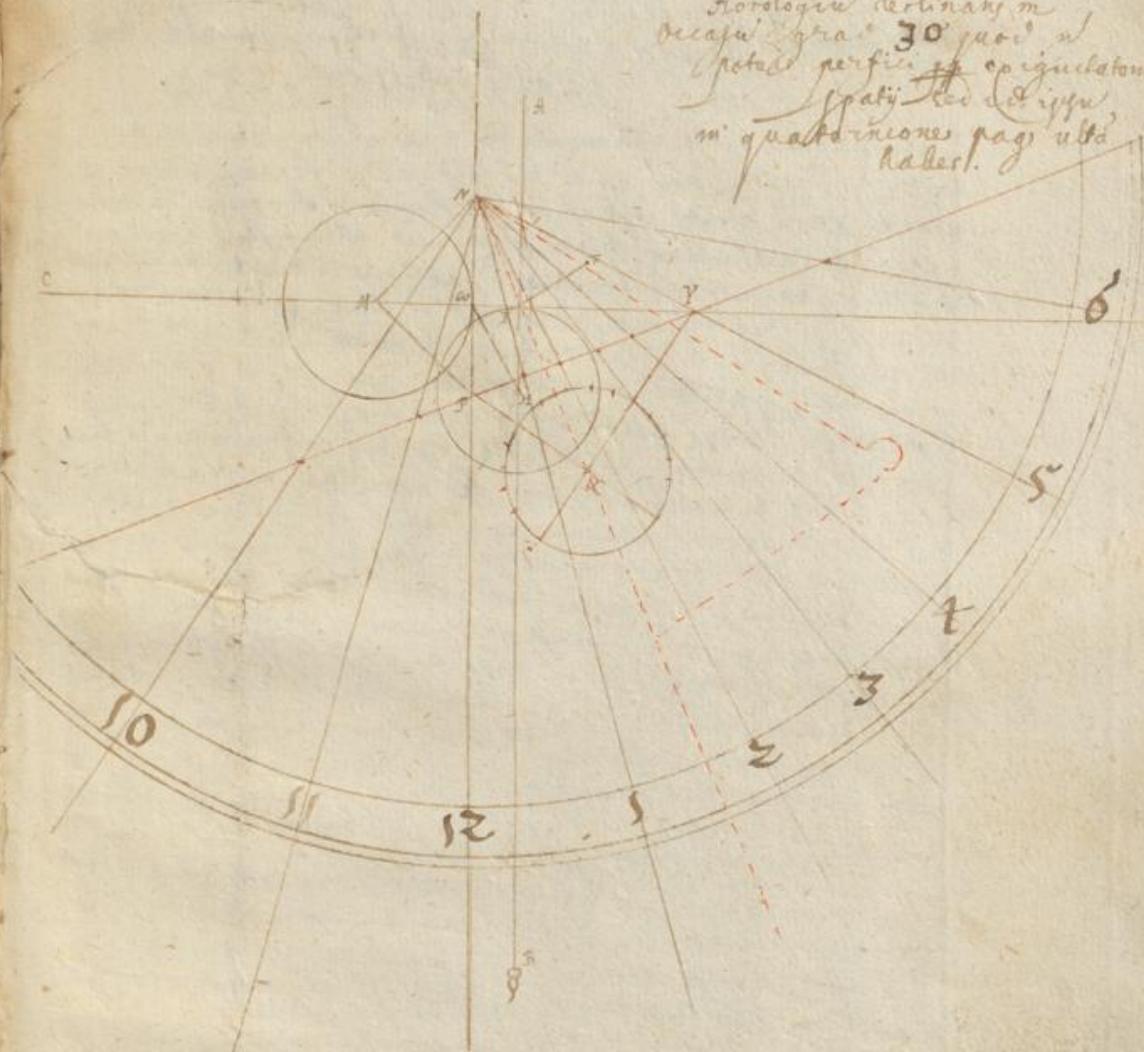
FIGURA 10^a

1587

Horologiae declinans ad circulu
in meridie grad 25

Horologium declinans in
 Occasu gra. 30 p. n. et
 petas per f. et op. i. g. u. l. a. t. o. m.
 spatij tres ad i. g. u. l. a. t. o. m.
 in quatuor inuones pagi ultra
 habet.

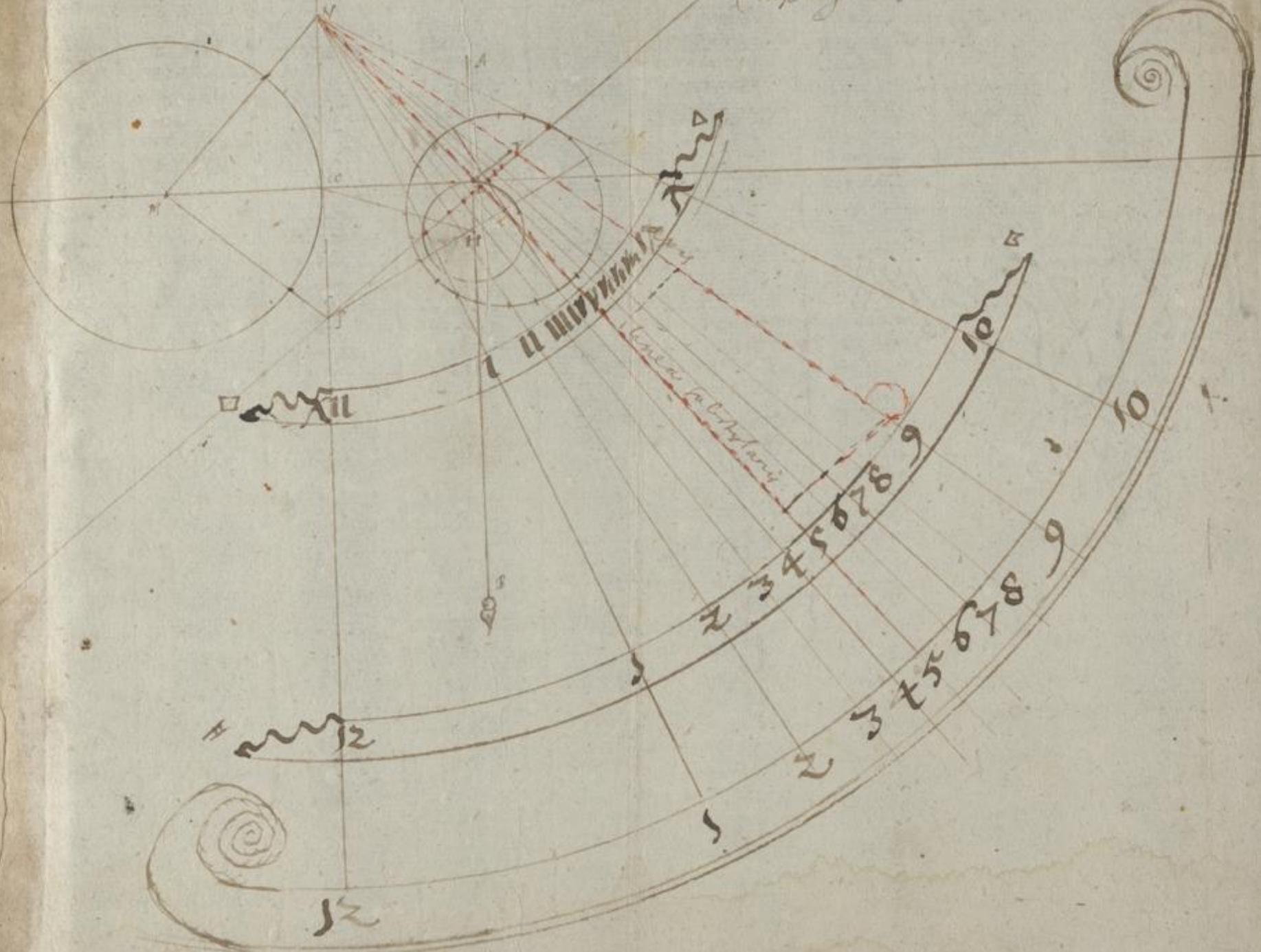
Pro Horologio Occident. uel
Orientali declinante grad. 75 aut pluribus
paucioribusue.

Delineatur ex fundamento in star oium triu. prae-
sentiu. fiantq. oia. quae in illis facta fuere; obseruati
autem q. hor. quia stylus in horologio tantopere ut non
paru. declinet, adeoq. fiam arguitur ut nihil hinc loat
et oblongam centri amotioem, potius h. breui. furitur
radie per duo fulora, durantur itaq. ex centro in ois
cus q. altitud. in hor. se. emoti, dem. per puncta triu.
ferantur; p. p. horaru. in hor. duo. arcus qui ut g.
ei possunt. $\square \Delta$, $\square B$, duraturq. per interfectionem
puncta. hora, atq. supra sub. lare, q. ex fundamento triu.
ferri debet in horologioem, sed occulta, erigantur.
duo fulora quoru. superius nonnihil demissius erit, alius
a. inferius, utruq. a. proportionetur (ut in figura uide)
ap. altitudini). Nota. a. quod quoad fiam debeat horo-
logiu. et erigi et perpendiculari, nam si aliquat. obliq.
fit. ita ut horaria linea mai. u. u. a. n. hor. ipsi hor. hor.
si perpendiculari ad angulos rectos debeat p. p. l. d. d.
q. linea hor. u. a. atq. illa in charta seym. p. p. p.
notu. horologem. collocari.

Pro Colore Horologii

Nota pro colore ad horologiu. in muro depingendu.
deat. accipi. calp. et creta. cerulea. mixtura. inter
se commiseri, si a. murus. du. p. politus. aliqua. p. salu.
m. d. d. relinquatur. res. optime. cedat. formisq. ma.
neat. color.

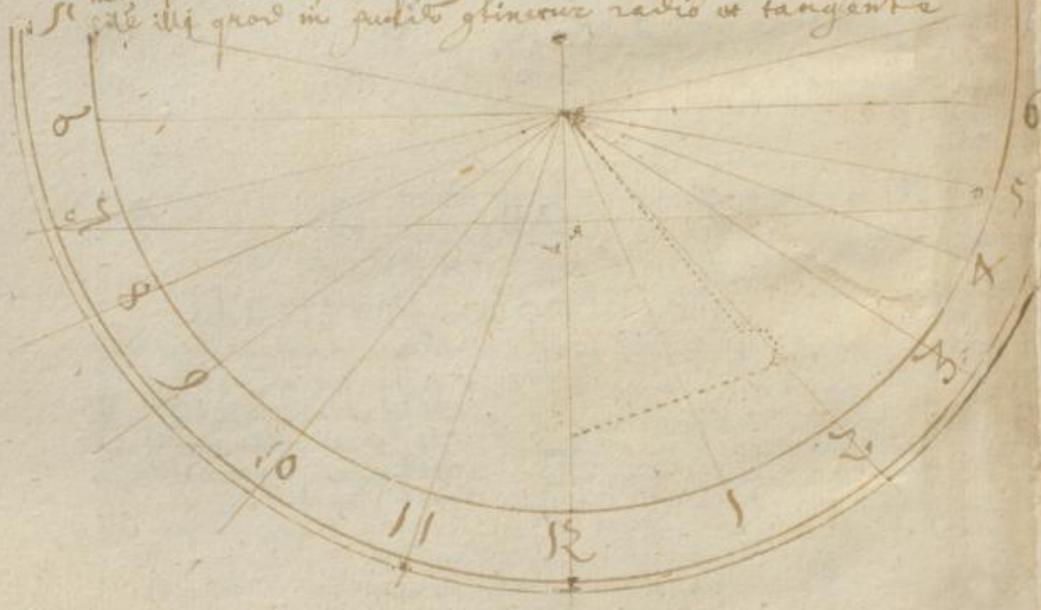
(Geologien/bedinan ad
Orasno gras' 75

op eode puncto eorū sectione nempe A in linea a quo
 Anali C B sumantur utrimq; tangentes singularem ho
 rariū ex puncto. q̄ per singulas puncta lineae CD ex
 ho horologiū B agantur utraque lineae ī eunt horariū. q̄
 per idem punctū horologiū B ducatur alia recta ipsi C D
 parallela quae erit linea hora 6ta. 6ta adhibetur hora;
 hinc de 12ta usq; usq; de 12ta erit 1. 2. 3. 4. 5. usq; sinistra
 11. 10. 9. 8. 7.

Nota 1^a. pro altera facie boreali sumenda ē facies altera
 dicitur poli. q̄ linea AB desit, seu p̄ter horā 6^{am} in hoc poli
 elevatōe ē ne p̄ter horā nisi hinc alia ipsi 11ta hinc et
 inde propinquas videlicet 7^{am} et 8^{am} item 5^{am} et 4^{am} q̄
 hoc facies in hōrā nisi p̄ hinc horā mane ante 6^{am} ut
 accipi post 6^{am} usq; hōrā tempore utatū tū

Nota 2^a. pro facie seu Asi in hoc horologio colloca
 do fiat triangulum ī ligno aut alia m̄a solida, quod
 habeat unū quidem angulū rectū, alterū 11. eorūdem qual
 itatis cuius est altitudo poli, et tertiuū consequetur complē
 menti eorūdem. vel quod in idē reuēdit fiat triangulum
 eorū illi quod in puncto glinere radio et tangente

Handwritten text on the right edge of the page, partially cut off. It appears to be a continuation of the notes or a separate entry, mentioning various astronomical or geometric terms.

altitudinis poli et secante circuli, atq; huius trianguli latera
quod opponitur angulo altitudinis poli applicatur. linea meridiana
et angulus u. complementi cuius horologii denig, totus tri-
angulus circuli sit de ipso planus, sic namq; hypothese per
ipsam latu, quod opponitur angulo recto ostendet situm in de-
ci uel apz quibus horologii insigendi.

Nota 2° loco hori ponit se gnomon infixus abicatur in li-
nea meridiana tanta longitudinis ut eius uertex pariter gerat
ad aliquos punctus hori si lat in suo situ collocatur sic nascitur um-
bra ut eadem uerticis eodem modo horas indicabit.

DE HOROLOGIO MERIDIONALI UTROQ;

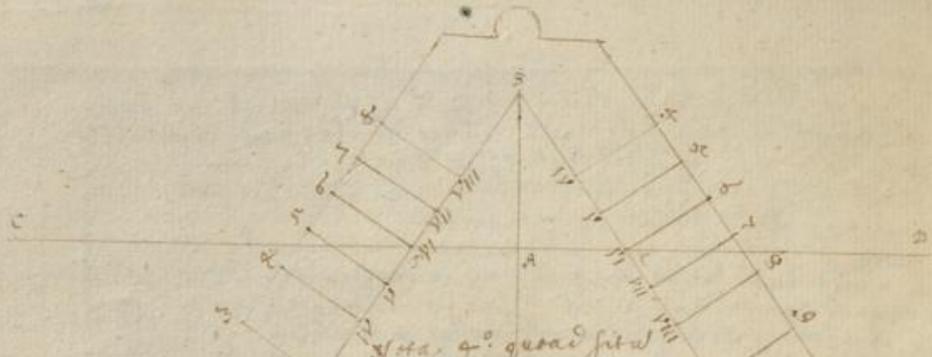
DE HOROLOGIO MERIDIONALI UTROQ;

Horologii Meridionalis utrumq; hor est tam ortu, quam
oculu spectans, et lineare dicitur. 1° uel a linea AD quam
ad angulos rectos sunt uel a recta CD in puncto A, erigitur huc
linea horizontalis ad libellam colligenda, illa uel ad perpendicularum
2° punctum in dista perpendiculari distantia AD equalis radio
quadam circuli a puncto A sumitur. 3° ex eodem puncto q in linea HO,
horizontali sumatur tangentis altitudinis poli q horologii quidem
orientali tangens septentrionem, AC uel occidentem tangens puncta sitq;
AD. 4° per punctum A uel B uel C uel D erit linea aliqua
nascitur 5° a puncto C uel D utiq; in uel a linea a ex quo
sumantur tangentis singularum horum. 6° q oia puncta
agantur recta perpendicularary ad ipsa agant. q erant horaria
linea 7° in linea horaria addantur numeri hor modo linea q
transit per eadem sectiones horizontalis et designant horaria in
utroq; horologio 7° u. 8. 9 in Orientali erunt infra ho-
rizontem in Occid. supra, 10. u. 11. 12 in Occident. erant
infra, q; q absolute uel Meridiana uel uel.

Nota 1° duplex horologii iam dicitur uel sit a lineis q ad
reple facit circulum plani meridiani quod quod utraq; modo
modo uel a sole.

Nota 2° in hor horologio uel reperitur linea meridiana
quia totus planus equitatis meridiano unde tunc cognoscitur
si a 2° in hor horologio q sol deserit ipse planus ut par-
te orientis aut magis eodem uel ex parte occidentis.

Nota 3° In hor horologio eodem modo collocatur in horo-
logio Meridionali sicut in polari collocabitur, nisi quod
hic de hora 6° agenda sunt q ibi de hora 12° tractar

Nota q^o quod sita
 horologij attinet nihil et
 occurrat meridiana
 intelligatur planu meridiana
 nihil esse aliud quam paria ad
 perpendiculari rectis respectu directi
 orientem. uel occidentem.

LIBRA STVNCVIA IV^{ta}
 De Horologio Polari.

Horologiu^s Polare constructere ducatur 1° recta
 AB qua sit in linea meridiana 2° per aliquam
 arcy punctu p^ota per A agatur recta perpendiculari
 ad ipsam AB qua sit CD agrestialis. 3° in puncto A utimur
 in linea agrestiali CD transferantur ut p^otae tangent
 singuloru horaru. q^o per oia puncta linea agrestialis
 ducta sit alia recta perpendicularis ad ipsa CD. Parallelas q^o
 meridiana linea AB q^o erunt linea horaria. 5° ad oia
 hora initio facto ab AB sic constructu erit Polare.

Nota 1° in hoc horologio linea hora 6ta ut regitur a tota
 planu horaria in circulo hora 6ta, unde nec hinc cognoscit
 hora 6ta q^o in ipso plano incipit oriri sol aut q^o occidit.

Nota 2° hoc horologiu^s in quo q^o in hoc sup^o et inferi
 ut in q^o in descriptio in nullo differt. Inferi ut in hoc
 usu nisi per aliquot horas mane et uespere tempore adest.

Nota 3° in punctu huius horologij faciend^o e prima tuam
 gulari cutis huius angulu fili sui si quod in fundo q^oat radi
 ut secant^o altitudinis poli et tangente erigite altitudinis et
 in hoc planu radi ad libella horizonti ay h^oet ipse u. radi
 linea meridiana congruat tangens a^o altitudinis poli ad per
 pendicula sit erecta. Doneq^o planu ipse secant^o polari in
 tuto sit parallelu.

Nota 4° idem prima se e ita collocari et planu secant^o
 seu lateru nisi opposito angulo recto horizonti ay libella, et

Nota 3^a: hoc horologium reperitur et faciat Australem et borealem
 utriusq; a eadem esse descriptis, nec aliter differunt quod quod
 contrarium ordine in uno atq; altero numeri horarum notetur.

Nota 4^a: pro inveniendo situ huius horologii fiat triangulum
 cujus chortâ vel laminâ sit illi quod in fundo spectetur radius, et
 sitante altitudinis poli hinc ut quidem altitudinis tangente, hinc
 sit ad marginem hinc in eodem triangulo fiat perpendicularitate longi-
 tudinis, quâ in hoc horologio deserventi, quod perpendicularitate
 collocationis et hinc trianguli radius aequalis ad perpendicularitatem
 basi vero per tangens altitudinis poli horizonti adest, congrua
 altitudinis meridiana, sic namq; plane sitantis adest hinc
 æquinoctiali in eoque oritur horologium.

Nota 5^a: inde infigitur in centro horologii ad regulam
 rectam ipsi plano, qui in ipso gnomonis suo et aperiens præstat
 cras, umbra per æquidistantia aequalibus temporibus per
 velut, horarum demonstrabit.

7. 600

